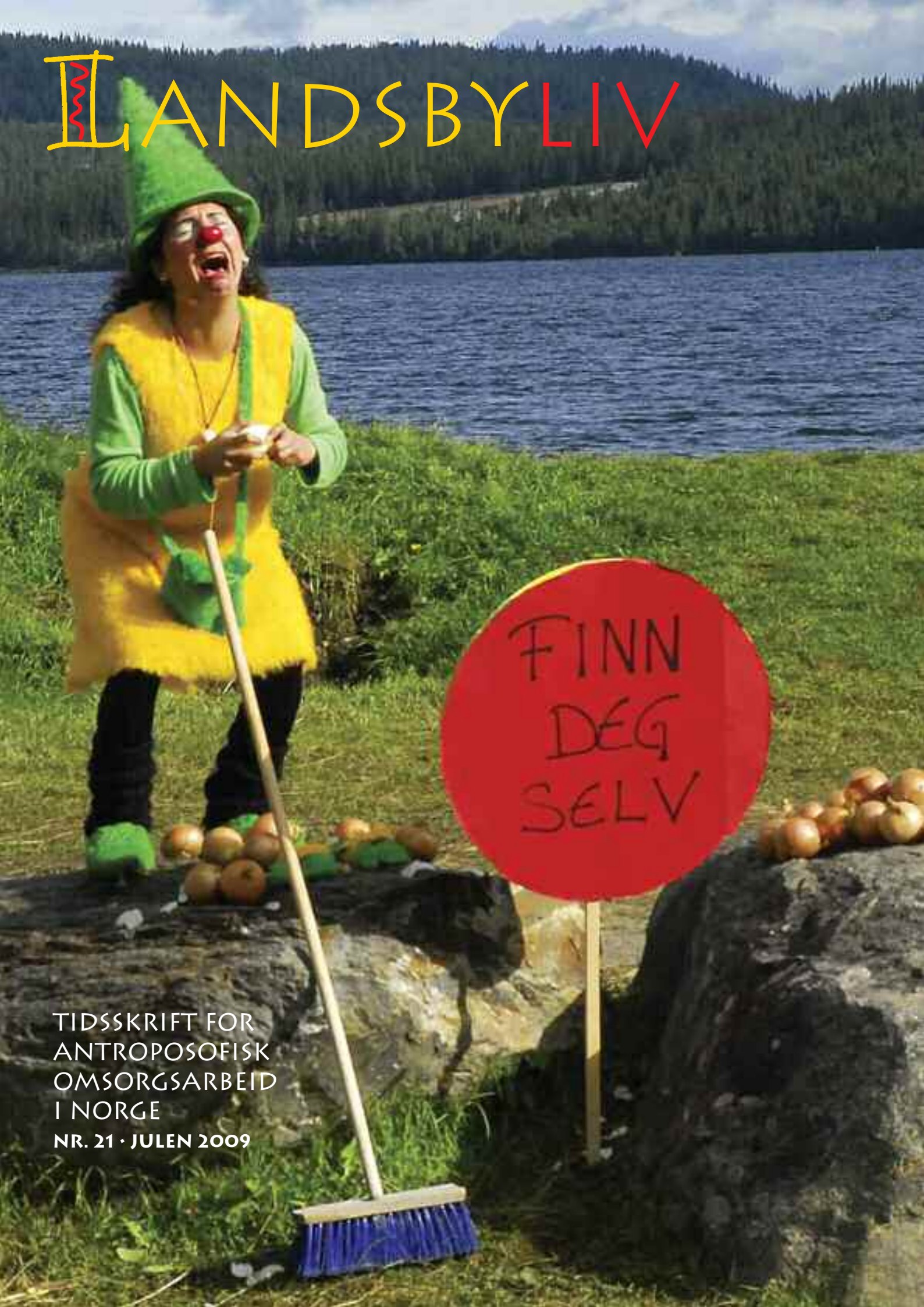

ILANDSBYLIV

TIDSSKRIFT FOR
ANTROPOSOFISK
OMSORGSARBEID
I NORGE
NR. 21 • JULEN 2009

«Peer for alle» – en eventyrlig idé som ble til virkelighet

Dag Balavoine, prosjektleder og Katharina Karlsson, prosjektmedarbeider
Foto: Borgny Berglund

For et år siden falt beslutningen om å virkeliggjøre ideen om en fjerde sommerfestival i Norge, i rekken av allkunstverk, slik det har vært i Järna, i Sverige, 2003, 2005 og 2007. Det var skikkelig skummelt å sette ideen ut i livet, men troen på at fellesskapet som hadde dannet seg gjennom disse årene også denne gangen ville være med på å bære et nytt allkunstverk fram, var det avgjørende. Det ble en helt utrolig fin festival.

Takk til alle som har vært med på å gjøre dette eventyret til en del av vår virkelighet.

Dag Balavoine

Gålå-eventyret

Denne sommeren ble for mange av oss på Solborg litt ekstra spesiell og spennende.

Tekst SABINA BARONOVA

Malthe Winje, komponist sammen med Inger Lise Oelrich, regissør
Foto: Borgny Berglund

Foto: Jan Bang

I august skulle vi dra til Gålå i Gudbrandsdalen. Her skulle vi vise frem en del av Peer Gynt. Vi øvde i mange uker og viste det frem for alle på Solborg på

selveste Sankthans dagen. Det ble framført foran Olav salen, det var en vakker solskinsdag og vi mottok stor applaus. Det var gøy å spille. Men kanskje jeg skulle kort forklare hva det var vi egentlig spilte.

Noen modige og energiske mennesker fikk ideen om å lage en Peer Gynt forestilling, hvor forskjellige grupper av mennesker med forskjellige omsorgsbehov kunne delta. Vi ble spurt om å fremføre siste delen av spillet – Hjemkomsten. Peer Gynt (Arild) kommer hjem etter mange års reiser og eventyr. Han møter Knappestøperen, (Ole Bjørn) som han må overbevise om at han fortsatt har en verdi utover kroppen sin. Han vet fortsatt ikke hvem han egentlig er som seg selv. Men til slutt møter han Solveig og får gjennom hennes kjærlighet en bekreftelse at han, i hennes tro, håp og Kjærlighet alltid hadde vært et rent og godt menneske.

Det var ikke så lett å forstå hele spillet og karakterene, men allikevel var det fylt med nydelige sanger og både artige og alvorlige scener.

På Gålå sto vi foran utfordringen å få hele Peer Gynt-spillet sammen i løpet av fire dager. Det var en kjempeutfordring for regissøren, Inger Lise Uelrich. Første dagen så det ikke så veldig lovende ut. Vi måtte forandre på noen ting og sangene måtte vi synge på den måten bandet ønsket. I siste øyeblikk skulle Karen skape noen eurytmi bevegelser til de siste scenene.

Fortsetter på side 16

Ragnhild Arntsen, konferansier (t.h) sammen med Lena Christin Aalerud
Foto: Borgny Berglund

Peer møter Knappestøperen
Foto: Borgny Berglund

Arild (Peer Gynt) og Hanne (Solveig) måtte lære å synge sangen på en helt ny måte. Det var til og med fryktelig kaldt og hver gang vi skulle på scenen begynte det å regne. Men vi ga oss ikke. Fredagen kom og vi skulle begynne, og første regndråpe falt på våre hoder. Men alt gikk bra. Igjen fikk vi stor applaus og sammen med alle skuespillerne fra Norge, Sverige, Danmark, Russland og Skottland koste vi oss på scenen.

Det var ikke bare øving der på Gålå. Hver kveld var det arrangementer, folkedans, diskotek, åpen scene og om dagen kunne vi velge forskjellige aktiviteter som dans, musikk, kano, fjelltur, ansiktsmaling og robåt. De to klovnene som laget artige innspill på morgen samlingene og mellom aktivitetene satt virkelig spor i mange av oss. Det var kjempe moro! Tenk på det, bare for moro skyld hoppet de inn i det iskalde Gålåvatnet for å svømme hjem til Sverige.

Hjemkomsten. Foto: Borgny Berglund

Dette var en god erfaring for alle som var med. Takk til alle skuespillerne som med stor tålmodighet og an-

svar var med på øvelser og som spilte så utrolig flott.

Fire unge mænd

Peter, Tore, Frederik og Kasper fra Hadruplund deltager i Peer Gynt festivalen i Gålå i Norge. De deltager kun i spillet som tilskuere, da de ikke har noget talesprog.

Tekst BJARNE TOUDAHL

De har dog forberedt seg ved at høre om Peer Gynt og hans liv, de har hørt sangene og gjennomgået teksten, så

Den grønnkledde
Foto: Borgny Berglund

På kjøretøyet skal godtfolk kjennes. Foto: Borgny Berglund

de ved, hva det hele handler om. Af aktivitetene har de deltageret i musikk og alle nyder samværet med de nye venner fra hele Norden. Der bliver knyttet kontakter – nogle af dem kan måske vise seg at blive varige.

Gruppen har hjemmefra også hørt om Norge, og på vore ture op i fjeldene oplever de nu landets karakter. Når de går oppe på Peer Gynt vejen imellom ur og sten, ser sneen der stadig gemmer sig i en kløft, de høje snedekkede fjeldtoppe hele vejen rundt, eller når de klatrer ned i bunden af de 40 m dybe jættegryder og mirakuløst kommer helskindet op igjen

– ja, så oplever de med alle sanser, hva Norge er. Også med smags-sansen da den presenteres for myseost i forskellige varianter.

En af deltagerne er meget påvirket af sin epilepsi. Under dette stævne udvikler han en større ansvarlighed og opmærksomhed på andre, end vi før har sett. Denne udviklingen ville ikke ske på en ferie i en mindre gruppe. Hele stævnet er bygget op om et stort kunstværk. Og gjennomtrængt af en kunstnerisk måte at møte verden på. At deltage i et sådant meningsfuldt samvær giver et løft i livskvalitet – også for de fire fra Danmark.

Dette er min stemme!

Fra Jeanne D'Arc av
George Bernard Shaw

Tenn bålet! Tror dere jeg frykter det mer enn å leve som en rotte i et hull!

Stemmene mine hadde rett.

Ja, for de sa meg jo at dere var noen tåper alle sammen, og at jeg ikke skulle høre på de pene ordene deres og ikke stole på deres barmhjertighet. Dere lovet meg livet, men dere løy. Dere tror at livet bare er å ikke være død. Det er ikke vannet og brødet jeg er redd for. Jeg kan leve på brød – når har jeg forlangt mer? Det er ingen plage å drikke vann, hvis vannet bare er rent. For meg er det ingen sorg ved brødet, ingen lidelse ved vannet.

Men å ta fra meg himmelens lys, å stenge meg inne, så jeg ikke får se markene og blomstene... å lenke føttene mine, så jeg ikke lenger kan ride med soldatene eller klatre opp på høydene... å tvinge meg til å puste i et klamt og skittent mørke og ikke la meg slippe ut til alt det som på ny kan lære meg å elske Gud, når deres ondskap og dårskap frister meg til å hate ham... alt dette er verre enn den ovnen i bibelen, som ble glødet syv ganger. Jeg kunne godt unnvære stridshesten min, jeg kunne traske omkring i skjorter, jeg kunne holde ut å se fanene og trompetene og ridderne og soldatene dra forbi meg og selv bli tilbake som andre kvinner, hvis jeg bare kunne høre vinden i trærne, lerkene i solskinnnet, de små lammene når de breker i den friske morgenkulten og de velsignede, velsignede kirkeklokkene, som bærer englestemmene mot meg som bølger gjennom luften.

Men uten dette kan jeg ikke leve, og når dere vil ta det fra meg, eller fra noe annet menneskelig vesen, så vet jeg at deres råd er av djevelen og at mitt er av Gud.

Marte Wexelsen Goksøyr
Foto: Borgny Berglund

Tekst av Marte Wexelsen Goksøyr fra hennes tale på Gåå

Jeg vil gjerne være en Jeanne D'Arc. Hun er fri, selv om bålet venter henne. Hun forteller de som har makten hva som er viktig for henne i livet, hva som får henne til å kjenne at hun lever. Dersom hun blir fratatt dette, vil hun heller dø.

Hun tror på drømmene sine, og virkeliggjør dem. Hun tror på det andre regner som umulig, og gjør det mulig. Hun går på tvers av vedtatte normer. Hun er kvinne, kler seg i mannskler, og samler en liten hær for å kjempe for det hun tror på. Ved dette provoserer hun makthaverne, og gjør mange usikre. For meg er dette viktig. Selv om stykket er skrevet i en annen tid, opplever jeg det som dagsaktuelt. Jeg ser for meg samfunnet i dag som rettssalen med makthaverne.

Jeg vil ikke la andre styre livet mitt. Jeg vil også tro på det som er viktig for meg, og virkeliggjøre det så langt

jeg kan. Jeg ønsker å være med på å forandre. Jeg vil snakke for oss alle.

Slik jeg ser det, er en av kunstens muligheter nettopp å stille spørsmål ved vedtatte normer, for på den måten å få folk til å tenke nytt.

Det at jeg har Downs syndrom og har spilt på Torshovteatret og Riksteatret mener jeg gjør nettopp dette, og er samtidig med på å skape et mer inkluderende og mangfoldig samfunn.

"Askepott, en versjon for voksne" var også et politisk stykke. Askepott fikk heller ikke være med på ballet. Hun ble fortalt at hun ikke dugde, og holdt utenfor.

I min dokumentarfilm "bare Marte" ville jeg finne ut av hvor problemet lå, ved å rette søkelyset på folks holdninger til mennesker med funksjonshemming, ved å intervju dem. Hvorfor har ikke jeg de samme rettighetene som mine venner?

I april ble jeg invitert av Dagbladet til å skrive en 1. mai-tale til Magasinet. Også her stiller jeg spørsmål ved samfunnets holdninger. Jeg vil gjerne lese den her.

1. mai forbindes med solidaritet og klassekamp. Jeg ønsker ikke kamp, men større bevissthet som kan føre til et bedre samfunn for alle.

Norge har tatt mål av seg til å bli verdens mest inkluderende samfunn. Slik jeg ser det, lever vi i et ekskluderende samfunn. Det er "oss", og de som er "annerledes". Er ikke alle annerledes?

Da jeg begynte i barnehagen, ble jeg integrert, de andre bare begynte. Integrert fra hva da? Betyr det at jeg egentlig ikke hørte til? Er det noen som fra fødselen av ikke har en selvfølgelig plass, med de samme rettigheter som andre?

Nærmere 90% av norske kvinner som får påvist Downs syndrom hos fosteret, velger å ta abort.

Fortsetter på side 18

Tallet er stigende. I Danmark fødes nå sjelden barn med Downs syndrom. Der er det gjort økonomiske beregninger som viser hvor mye samfunnet sparer ved å luke dem bort før de blir født. Da innføringen av tidlig ultralyd ble evaluert, ble prosjektet betegnet som vellykket fordi tallet på aborterte fostre med Downs syndrom hadde økt dramatisk.

Abort etter 12. uke må søkes om, unntatt når fosteret har Downs syndrom eller en annen funksjonshemming som blir betegnet som alvorlig. Da er det fri abort. Det er her snakk om sen-aborter, så sent som i 20 uke av svangerskapet. Noen fostre har altså ikke samme beskyttelse.

Igjen må jeg spørre: Hører vi ikke til?

Mangfoldsåret ble avvirket i 2008 uten at minoriteter som mennesker med funksjonshemming var medregnet. Det gjaldt bare etniske minoriteter. Er vi utenfor mangfoldet?

"Mongo" og "Downs" er i dag aksepterte skjellsord. Dersom man banner på skolen får man refs, og risikerer å bli innkalt til foreldresamtale. Om man bruker "mongo" eller "downs" bryr ingen seg.

Alle mennesker skal bli inkludert. Alle mennesker skal bli trodd på. Alle mennesker er forskjellige, og alle har like stor verdi. Slik det er nå, blir mennesker med funksjonshemming plassert i grupper. På skolen blir det opprettet spesialgrupper. Dersom alle barn hadde fått lære i sitt eget tempo, hadde ikke dette vært nødvendig.

Mennesker med det man kaller utviklingshemning har ikke rett til utdanning utover videregående skole. Man får på denne måten heller ikke, som andre, mulighet til å videreutvikle sine talenter og muligheter. Tror noen at jeg slutter å lære etter at jeg har fylt 19 år, bare fordi jeg har Downs syndrom?

I arbeidslivet forventes det at man uføretrygder seg og jobber på en vernet arbeidsplass med noen få kroner timen i lønn. Noe annet er svært uvanlig. Selv om mange

mennesker med funksjonshemming kan arbeide, tror ikke folk at vi kan noe.

Dette systemet er misbruk av menneskers arbeidskraft. Alle burde få en ordentlig lønn for det arbeidet de utfører, noe annet er diskriminerende. Norge er opptatt av å motarbeide at mennesker blir misbrukt når det gjelder arbeid i andre land, for eksempel barnarbeid, men er dette noe bedre?

Når det gjelder bolig, blir det opprettet bokollektiver for mennesker

med funksjonshemming. På disse boligene blir det ansatt personale. Da blir det lett de som bestemmer. Det kaller ikke jeg et hjem. Dersom man trenger hjelp, skal man selv få ansette en eller flere personer til dette.

For at Norge skal bli et inkluderende samfunn, må vi få oppleve hverandre. Vi må blandes, ikke grupperes. I Norge er mennesker med funksjonshemming blitt gjemt bort på institusjoner liggende øde til, slik at folk skulle slippe å se oss. Holder samfunnet fremdeles på med dette, å holde noen utenfor?

Sommermøte på Gålå

I dagene 10. til 15. august samlet beboerne av forskjellige landsbyer til sommermøte på Gålå i Gudbrandsdalen. Vi skulle fremføre Peer for Alle på fredag 14. august på friluftscenen.

Tekst ARNKJELL RUUD

Det var morgensamlinger og forskjellige hadde sitt temainnlegg, Berit Rusten fra Norge, Bente Dahl fra Danmark, Helge Gudmundsen som er mediemann, forfatter og fotballtrener fra Flatås Lions Norge som fortalte en rørende historie om en gutt som heter Jørn. Marte Wexelsen Goksøyr og Svein Berglund hadde også sine innlegg. Det hele ble åpnet i regnvær mandag den 10.

Foto: Borgny Berglund

Første dagen da vi kom registrerte vi oss ved Anitras telt og vi møtte beboere fra Solborg, Hogganvik, Jøssåsen, Kristoffertunet, Vallersund, Finland og mange flere.

Det var også tid til en del bussturer, vi hadde spilløvelser og spiste lunsj og middag i Anitras telt. Vi bodde på forskjellige hytter der vi også spiste kveldsmat. Det var veldig kaldt på Gålå og vi fikk avkjølt oss litt.

Morgensamlingene hver dag ble åpnet av klovnene Zoldo og Deliz, det var informasjon og vi hadde

spilløvelser. Vi sang også og Malte Winje ledet oss. Torsdag hadde vi generalprøve og fredag kunne vi fremføre spillet for gjester utenfra. Etterpå fikk vi middag i Anitras Telt.

"Nordisk Allkunstverk – Peer Gynt sommeren 2009" er et samarbeidsprosjekt mellom Nordisk Forbund for Helsepedagogikk og Sosialterapi, teatergrupper der utviklingshemmede er en naturlig del av teaterarbeidet og arrangøren av Peer Gynt Festivalen i Gålå, "Peer Gynt AS".

Peer Gynts spørsmål: "Hva er det å være seg selv i grunnen" var tema for årets møte.

Fotballtrener Helge Gudmundsen sammen med Jørn
Foto: Borgny Berglund

Her skjer nemlig underverk!

Dette innlegget fant vi i *Magasinet Norden*. *Red.*

Tekst PER RITZLER

Av sommerens alle mulige og umulige festivaler spørres det om ikke "Peer for alle" ved Gålåvannet i Gudbrandsdalen var en av de viktigste.

Det begynte med ett møte på Gålå Handel. En svenske støvlet inn og ble glad i kassadamen. Derpå gikk han vel inn og ut av butikken et titalls ganger per dag for hver gang å erklære sin begeistring. Men kassadamen visste hvor landet lå, og ønsket både sin svenske beundrer og hans 300 funksjonshemmede venner velkommen til Gålå.

En sur og kald vind fra fjellmassivene i nord driver inn over Gålåvannet og tar nakketak på dvergbjørkene. Dagen for generalprøven er kommet. Første prøve i full kostymering. Spennning og nervøsitet ligger som et tykt teppe over skuespillene bak friluftssenen. Det svirrer av nordiske språk og av russisk og engelsk. Tiden er her, et års forberedelser skal bli teater. Henrik Ibsens Peer Gynt delt i 17 forskjellige deler i 8 forskjellige land. Trent og øvd på blant 400 funksjonshemmede, hjelpere og ledsagere under et år. Et utall forskjellige Solveig, Mor Åse og Peer Gynt'er. Nå skal alt føyes sammen. Peer for alle.

En Nordisk teaterfestival 2003 i Järna, sør om Stockholm, startet det hele, forteller Katharina Karlsson, som har vært med fra begynnelsen.

– Etter ytterligere to festivaler i Järna 2005 og 2007 mente vi det så var dags for Norge å ta over stafett-pinnen, forteller hun.

Slik ble det, og sammen med Peer Gynt AS og flere nordiske teatergrupper med utviklingshemmede som en naturlig og viktig del av teatervirk-somheten, arrangerer nå Nordisk For-

Peer hos Dovregubben. Foto: Borgny Berglund

bund for Helsepedagogikk og Sosialterapi festivalen for fjerde gang.

Knapt er ordet sosialterapi uttalt, før det skjer et under. Med den danske jenta med Downs syndrom som tyst og konsentrert vasket bordene under vår samtale.

– "Hun vred vannet ur fillen", roper en jente med kjøkkentjeneste.

– Hun vred vannet ut av vaskefillen og det har hun aldri gjort før, forteller en annen jente triumferende.

Hovedpersonen selv tar oppstandelsen med knusende ro og vasker videre.

– Sånn er det her, sier Katharina Karlsson. Det skjer under av og til.

Katharina forteller om verdien for de deltagende funksjonshemmede av å utvikles og synes, av å mestre å bli sett. I en verden som til hverdags er temmelig begrenset, men der teateret og selvtutfoldelsen og oppmerksomheten bidrar til å utvide verden.

– Du skal se første gangen noen av dem kommer inn på scenen, sier Katharina.

Og jeg ser. På scenen i blesten ved Gålåvannet. Et ensemble underjordiske vesener uten et snev av koordinasjon eller harmoni i koreografien. Men med en intensitet og styrke i fremføringen som skulle kunne felle selveste Dovre. Eller Nora fra Norge som gjemt i halmballene på scenen straks før entré tar en siste

sjekk i manus. Eller de russiske jentene i fargeglade klær i et laftet skur som med hodene sammen ler seg fillete og får også meg til å le selv om jeg ikke forstår bæret av russisk.

"Hva er det å være seg selv i grunnen", spør Peer Gynt. Det er også hva klovnene Zoldo og Deliz spør hver morgen, for å løfte frem deltakerne; få dem til å tenke, og å tørre å være seg selv, på sine måter.

– Men det er ikke så lett alle ganger, forteller Katharina Karlsson. Vi har for eksempel flere autister med oss, der rutiner og forutsigbarhet er noe av en forutsetning for deres hverdag. Men på en teaterfestival som denne er forutsigbarhet en mangelvare, forteller hun. Derfor kreves det mye av både deltakere og ledsagere av fleksibilitet, toleranse og ikke minst humor. Men det er det vi vokser på. Alle. Det er det vi får igjen, konstaterer Katharina Karlsson, med et skrått blick mot vår danske venninne får å se om hun kanskje vrir vannet ut av vaskefillen enda en gang.

Så er det på tide å ta farvel. Etter en uke. En av de kvinnelige deltakerne sier; "Ha det" til kassadamen i Gålå handel. Hun har hatt det helt topp her på Gålå og i teaterensem- blet, forteller hun.

– Så bra, sier kassadamen. Og hvem spilte du?

– Mor Åse. Som død, forteller skuespillerinnen med lysende øyne og et bredt smil.

Karen i festdrakt. Foto: Verena Aalders

Yngste deltager

Verena Aalders fra Tamino initiativet i Oslo var også med på Peer Gynt eventyret. Hun tok med seg Karen fra Oslo som var stevnets yngste deltager! Som man kan se på bildene koste hun seg veldig og fant mange nye venner.

Fra Johannes Hertzberg

En fra langt, langt oppe i landet var kommet til by'n. Han så Peer Gynt på teatret.

Etterpå sa han: "At dette er så berømt, da gitt. Det er jo bare sitater alt sammen!

Peer Gynt festivalen

Vi var en hel gjeng fra Solborg som kjørte med to minibusser til Gålå i Gudbrandsdalen mandag den 10. august.

Tekst HANNE KVELI

Når vi kom fram var det henting av mat, drikk og nøkler til hyttene våre. På kvelden var det åpningsseremoni på amfiet. Der dukket det opp to søte klovnner, de het Zolda og Deliz.

Det var aktiviteter hver eneste formiddag og øvelser på ettermiddagen. Det kom mange folk fra forskjellige land; fra Finland, Danmark, Sverige, Norge, Russland og Skottland. Alle fikk smykker med to navn på og med det nederste navnet kunne man finne sin hemmelige venn. Vi traff gamle kjente og fikk nye venner for alltid.

Fredag den 14. kom det folk fra Trondheim i nord og Solborg i sør for å se den store forestillingen. Hver gruppe hadde øvd sitt eget stykke som ble satt sammen til en stor forestilling. Musikken var skrevet av Malte Winje. Når forestillingen var ferdig fikk vi "dacapoklapp". Regissøren vår het Inger Lise Oelrich fra Sverige. Det var en vellykket forestilling. Så var det festmiddag og dans i Anitras telt.

Lørdag den 15. var det pakking og frokost på hyttene. Så var det avslutningsseremoni på amfiet med klovnene, de er så morsomme, jeg håper de kommer igjen neste gang. Mange av arrangørene og musikerne fikk roser. Så var det hjemreise dessverre.

Bilde nedenfor: Zolda og Deliz
Foto: Borgny Berglund

PEER FOR ALLE 2009

– et nordisk allkunstverk på CD

CD med fotoreportasje fra Peer For Alle 2009 omfatter ca 350 bilder og tekster fra Peer Gynt. De som deltok får fornyet den magiske opplevelsen fra spillet på Gålå. For andre er dette en mulighet til å forstå hva som kan skapes i samarbeid med utviklingshemmede. Et samarbeid som strakte seg fra Skottland til Irkutsk i Sibir. Det hele ble sydd sammen til en helhet i løpet av en augustuke på Gålå.

20% av inntekten går til Peer For Alle-prosjektet.

Pris kr 175,- + porto. Bestilles via epost til post.berglund@gmail.com
Oppgi antall, navn og adresse